

Т. І. Ткаченко, д-р філол. наук, доц.
Київський інститут бізнесу та технологій, Київ

МОДЕРНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИСКУРС ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

Присвячено дослідженню чільних доміант у візії освітянського процесу видатним українським філософом-мандрівником Григорієм Сковородою (1722–1794). Увагу зосереджено на висвітленні основних засад навчально-виховної діяльності, етапи, складники, специфіку вибору, початку й результатів.

Проаналізовано поняття "учень/вихованець/спудей" та "учитель/вихователь/викладач" в особистісному, соціальному, національному і загальнолюдському аспектах. Розкрито значення вказаних дефініцій завдяки студіюванню формальних та змістових складників творів, зокрема визначено коло тем і проблем, які порушує автор, унікальність викладу із домінуванням певних різновидів мовлення, звертань, сталих художніх зображально-виражальних засобів, підкреслено багатовимірні образи, метафори, символи, сократівський діалог, інтертекстуальні акценти, виокремлено риси характеротворення персонажів та добору героїв для вираження чільних ідей. З'ясовано риси ідіостилію та домінанти світогляду Григорія Савича Сковороди.

Ключові слова: "сродна праця", педагогічний дискурс, етно-і самоідентифікація, учитель, учень, комунікація, сократівський діалог.

Постать Григорія Савича Сковороди досі викликає чималий інтерес у загалу і наукових кіл. Адже людина, яка змогла реалізувати себе поза системою, завоювавши при цьому визнання представників усіх верств, імовірно, крім цікавості, викликає ще й захват.

Життя у мандрях, наповнених розмаїтими враженнями, давало вдосталь об'єктів дослідження. Прикметно, що залишались у центрі уваги лише необхідні для самопізнання і самовдосконалення речі, деталі, спогади, оскільки чоловік умів розмежувати зерно й оболонку, вправно збувши сміття з голови та серця. На щастя, збагачуючись знаннями-відкриттями, мандрівний філософ щедро ділився почутим, відчутим, побаченим і пізнаним

з іншими, передусім тими, хто був того вартий чи щиро хотів долучитись до глибинного осмислення навколишнього світу, оточення і себе. Хоча долучення та передавання здобутого й набутого Г. Сковорода здійснював по-своєму, без менторства чи надмірної дидактики, дозволяючи реципієнту самому правильно виснувати, обрати шлях, визначити істинне призначення, котре має кожний. Тому його твори містять численні підтексти, автоалюзії, символи, що викликають безліч асоціацій та спонукають думати: "Святиню віра бачить, надія сподівається [на неї], любов серцем обіймає, а пам'ять пам'ятає. Ці чотири духи є одне з вічністю" [4, с. 35].

Звідси бажання і втілення задуму вчитись самому й водночас навчати інших у полілозі з внутрішнім "Я", людиною, природою та Богом представляє Григорія Савича унікальним педагогом, чия освітянська концепція охоплює чи не все відоме на сьогодні зібрання творів. Та осердям і контрапунктом усіх дій залишається "сродна праця", що провадить індивіда від ірраціонального до раціонального, від чуття до мислення, поєднуючи дух, душу й тіло в неподільну цілісність ества справжньої особистості ("Наркісс. Розмова про те: пізнай себе"). Аби знайти своє покликання, корисне для тебе та інших, потрібно побачити, почути і збагнути своє серце, тобто пізнати себе. Схильність зумовлює бажання, що вимагає здобути і реалізувати знання, що згодом стане повсякденною звичкою.

Насамперед варто виокремити основні складники педагогічної діяльності, а саме: адресат (вихованець, учень, студент), адресант (вихователь, учитель, викладач) і власне навчальний процес. Названі компоненти є взаємопов'язаними й навіть взаємозалежними, оскільки без узгоджених дій, заздалегідь обумовлених позицій двох ключових учасників та відбору форм і засобів, правильних змістових акцентів третього елемента унеможливується продуктивність праці й позитивний жаданий результат.

Образ учителя набуває в інтерпретації Г. Сковороди унікальний спектр постатей і тлумачень, які презентують різних "осіб", що зрештою витворюють комплексний портрет педагога ("Розмова про премудрість").

Першість у тривалому і насправді неперервному навчальному процесі належить природі, що визначає основу сутності й дає поштовх бажанням і діям, перевершуючи науку ("Вітер та Філософ", "Собака та Кобила", "Нетопир та двоє пташат"). Вона настільки незбагненна і розмаїта, що годі силкуватись осягти її всуціль. Природа візуалізує діалектику буття: "Щасливий, кому вдалося [...] знайти у жорстокому ніжне, в гіркому – солодке, у лютості – милість, в отруті – поживу, у буйстві – смак, у смерті – життя, у безчесті – славу" [4, с. 38]. Усвідомивши всюдиприсутність двох натур, людина почне тривалий та захопливий шлях самопізнання.

Другим за близькістю і значущістю вихователем є батьки, які можуть дати мудру іграшку та розумний жарт. Вони наголошують на голосі ества, який детермінує долю, скеровує за покликом серця у саморефлексіях, дають і визначають цінності, що будуть стрижнем "Я", передають свої знання та досвід, уміння і навички, пояснюють діалектику буття, що сакралізує дар життя, чітко розмежовуючи добро/зло, правду/брехню, потрібне/зайве, духовне/матеріальне, справжнє/ілюзорне, вбачають за доцільне не зважати на стадну свідомість безликої маси, а керуватись істинним морально-етичним дороговказом, підкреслюють важливість кривих та душевно-духових, зокрема національних зв'язків у само-і етноідентифікації. Доброчесні тато й мама завжди бажують дитині добра, навіть "батьківська кара має в гіркості своїй солодощі" [3, с. 101]. Родина формує основу, яка стане поштовхом, лакмусом і мірилом подальших кроків людини ("Вдячний Еродій").

Третім колективним педагогом виступає оточення, котре змінюється протягом соціалізації ("Собака та Вовк", "Сова та Дрізд"). Від правильного вибору друзів залежить збереження попередніх набутоків, гармонія та прагнення саморозкриття: "... дружба робить мале великим, дешеве дорогим, а просте приємним" [4, с. 130]. Друг, утілена "чесність людинолюбної душі", є чи не найголовнішим чинником корегувань шляху, трансформації поглядів. Тож вибір товариша постає вирішальним для поступу чи деградації людини. Якщо друга (друзів) обрано за вигодою, статусом або матеріальним рівнем, то навряд вплив

буде позитивним. Радше навпаки, стосунки стануть винятково торговельними, де товаром є розум і серце. Зіпсуті внутрішні складники зумовлять поступово знищення зовнішньої тілесної оболонки. Натомість спілкування з "добрими" людьми, в яких чисті душа й помисли, забезпечить взаємний розвиток обох співрозмовників у спільних пошуках відповідей на питання про себе, світ і Господа ("Соловей, Жайворонок та Дрїзд").

Доречно зазначити, що другом-комунікантом виступають книги, першопочатком яких є Біблія, бо містить позачасову загальнолюдську мудрість, наочно проілюстровану й підтвержену численними прикладами ("Лев та Мавпи", "Верблюд та Олень"). Цікаво, що філософ наводить приклад невербальної "літератури", слушно визначаючи картину "німою книгою".

У візії Г. Сковороди на педагога одразу помітна різка невідповідність бачення філософа із впровадженими тогочасними образами "зразкового" вчителя, що, на жаль, чинні подекуди й досі. Подібне стереотипне уявлення ґрунтується на стереотипних шаблонах, які вправно спростовує Григорій Савич. Вважають, що педагог повинен грати роль всезнаючого ментора, думки і судження котрого аксіоматичні. Натомість філософ переконує: наставник є лише зв'язковим (посередником) між внутрішнім покликом вихованця і способом (пошук засобів) його реалізувати. Він не може і не має знати від початку, що краще для одного чи всіх ("Баба та Гончар"). Тільки поступово розкриваючи натуру кожного вихованця, можна порадити, але не нав'язувати свій суб'єктивно-об'єктивний погляд на здібності, тобто "сродну працю". Пізнавати єство іншої людини, особливо юної, потрібно вкрай обережно, бо випадкова фраза здатна викликати несподівану реакцію через емоційний сплеск, зумовивши образу, непорозуміння чи зневіру. Проте якщо так сталося, то доцільно пояснити позицію/слова якомога швидше і ретельніше, аби не втратити зв'язок з учнем. Крім того, мудрий освітянин завжди підтримує вибір вихованця, пройшовши з ним разом, хай заочно (наприклад, у листуванні), шлях помилок і випробувань, бо немає ідеальних людей, які би завжди були правими ("Ворона й Чиж", "Діамант і Смарагд").

Цікаво звернути увагу на статус педагога у трактуванні Григорія Савича, поглянувши на підписи листів (передусім до

М. Ковалинського), де помітна паритетність і підкреслена допоміжна роль. З одного боку, вчитель є другом, який поважає особистий простір, наближається і віддаляється за потреби, уникає категоричності у розмові. З другого боку, він зумисне вибудовує сократівський діалог, що виступає центральним у текстовій організації трактатів мандрівного філософа, аби учень сам (чи майже сам) знайшов правильне рішення, без поспіху, крок за кроком до мети, вільно та впевнено.

Навчаючи інших потрібно постійно навчатись самому, аби не примножувати "свинячі стада псевдоучителів". Тож педагог повинен уміти розрізняти зерно й оболонку як з-поміж оточення, власного й вихованців, так і серед матеріалів, збагачуватись і збагачувати знаннями зовнішнього та внутрішнього світів ("Жаби"). Оскільки життя – це море, що ніколи не спиняється, то вихователь спонукає себе розвиватись, відкривати щоразу нове або дивитись по-іншому на вже відоме, досі непомітну приховану сутність.

Отже, педагог – це індивід, який свідомо, за покликом серця і здібностями, обрав освітній шлях, ненастанно впроваджує та поширює самопізнання, вдосконалення завдяки студіюванню Бога, світу, людей і себе, допомагаючи поступу оточення через активізацію пошуків єства у сумнівах, питаннях, спілкуванні ("Сад божественних пісень"). Залежно від натури учня та виду навчальної діяльності вчитель стає другом і слугою, порадником та посередником, дозволяючи максимально звільнити мозок від стереотипів, хибних і нав'язаних цінностей, аби вихованець захотів мислити, дослухатись до сутності, відкривати світ наново тут-і-зараз.

Образ учня (вихованця, студента) у концепції Г. Сковороди також багатозначний, але риси, дії та функції мають доповнювати одна одну, поступово складаючи пазли в цілісну картину ("Орел та Черепаха"). Обираючи царину, людина повинна дослухатись до порухів єства, усвідомити свою силу і слабкість, виокремити здібності й нахили, зрозуміти схильність – все це визначить пошук галузі та реалізації в улюбленій "сродній праці".

Однак наявні численні перешкоди, з-поміж яких головує так званий соціальний стандарт, коли вибір особи зумовлює думка

оточення, фінансові або статусні принади певної професії, посади тощо. Тож індивід, без бажання здобувати освіту чи опановувати нав'язаний кимось фах, змушений марнувати час та зусилля, звикаючи до "чужого" заняття і безбарвного існування. Притлумлений внутрішній конфлікт згодом негативно впливатиме на фізичне і психічне здоров'я, сформує порожнечу, що збільшуватиметься, викликаючи невдоволення собою, буттям, світом. Та шкодить хибний вибір не тільки одному, адже, ймовірно, була забрана можливість учитись або мати посаду в охочого-здібного, а неконтрольовані депресивні сплески завдають прикрощів близьким і підлеглим. Врешті-решт розірвана сполука сутності – серце і розум – спричинить духовну смерть, перетворивши життя на нестерпну щоденну рутину ("Пси"). Чи не першим розчарується учитель через власну помилку – неспроможність вчасно зупинити неправильний вибір, початок спустошення. Уникнути катастрофи допоможе лише глибинна саморефлексія та, за потреби, мудрий порадник ("Розмова, названа Алфавіт, або Буквар миру").

Учнем є також учитель, який розвивається, опановуючи нове, і кожна людина, котра прагне пізнати себе, всесвіт, спонукає до пошуків інших та градує до рівня особистості. Обидва, педагог і вихованець мають уникати "гачків", які спокушатимуть протягом життя – заздрість, лют, марнославство, помста ("Щука та Рак"). У такому разі доречно згадати про добро всередині єства, що допоможе позбутись гачків ("Жайворонки").

Освітній процес у трактуванні Григорія Савича є взаємодією принаймні двох учасників навчальної діяльності – той, хто прагне здобути знання, і охочий у цьому допомогти: "Наука – це практика та звичка і є дочкою природи [...] приводить спорідненість до досконалості" [3, с. 440]. Все, що буде нав'язано, надумано, впроваджено силоміць, суперечити природі людини не лише стане марнування часу, а й зашкодить обом. Значною перешкодою може стати лінь – не тільки фізична, а й мисленнева: "Що нам забороняє в цьому житті міркувати й розмовляти, а вжити для цього хоч би вільний час?" [4, с. 173]. Спілкування розкриває індивіда, показує мудрість ("мати чеснот")

і глупоту ("мати пороків"). Остання викликає амбівалентні реакції – сміх та сльози. Позбутись її можна, дослухавшись до "столиці доброго глузду", тобто серця. Неодмінним результатом корисної комунікації буде взаємна вдячність співрозмовників ("Чиж та Щиглик").

Тож у взаємодії педагог–вихованець головує спілкування: "Розмова – це звідомлення думок і ніби взаємне сердець цілування; сіль і світло компаній – союз досконалості" [4, с. 351]. Постійна комунікація унеможливує ризик виникнення тривалих образ через непорозуміння. Чесність, відкритість, правдивість, довіра і повага – ось засади результативної праці.

Особливим фактором є книжкова місія, в якій від вибору-відбору літератури залежить напрямок розвитку ("Гній та Діамант"). Поділ на шкідливі й корисні книжки презентує загальний та індивідуальний підходи. Перший визначає пріоритетну літературу, що презентує ціннісні константи. Другий долучає важливі тексти для визначеного реципієнта.

Прикметно, що кількість прочитаного не впливає на поступ, оскільки якість матеріалу різна. Краще обрати необхідні та відповідні власним уподобанням, переконанням і здібностям книжки, які допоможуть у розвитку і самопізнанню, а не засмічувати голову зайвою інформацією чи сміттям, що заважатиме рефлексії. Недаремно Григорій Савич підкреслює, що не слід ототожнювати розум та мудрість: "Багато жерти, а мало жувати погано ... блукаємо по незліченних і різнорідних стадах книг без міри, без розбору, без гавані. Учений дуже багато жере. Мудрий мало їсть зі смаком" [4, с. 36, 39]. Плутанина двох понять популяризує неуцтво через марне зубріння, зверхність у неадекватній самооцінці, статусну профанацію в разучій невідповідності змісту і форми. Оригінальною знахідкою філософа стає порівняння людства з величезною чорною книгою, котру читають усі, але переважно безтямно. Слід обережно обирати "сторінки" з роду людського, аби не втратити себе.

Важливим є підкреслена сила слова в образних видавах. Кожен співрозмовник – сіяч, який дає-сіє добре чи погане зерно адресату. Недаремне порівняння людини з колосом (стебло,

зерно й полова). Чим більше всотує людина корисних вербальних елементів, тим більше вона готова до занурення у глибини всесвіту, бо слова розпалюють душу, як дрова забезпечують яскраве полум'я. Водночас інтерпретацію книжки чи слова корегує натура реципієнта, котрий тлумачитиме залежно від свого досвіду чи вигоди, ігноруючи істину ("Книжечка про читання Святого Письма, названа жінка *Лотова*").

Хибне трактування та фальшиві пріоритети знецінюють науку й освіту, коли педагогами стають не ті, хто вміє (хоче, може) навчати, а учнями – не ті, хто прагне і здатен учитись. Тож "придатність до навчання" виступає необхідною умовою здобуття знань ("Мурашка та Свиня"). Григорій Сковорода доводить абсурдність гонитви за вищим освітянським рівнем, бо не кожний здатний (бажання, здібність і потреба) учитись, а також правильно обрати фах (для муз або війська, землеробства чи книг, мандрування або учителювання, лікарства чи механіки). Набір у заклади зумовлений соціальними стереотипами, безглуздими вимогами й фінансовими стимулами. Однак педагог наражає вихованців і сам наражається на небезпеку тотального провалу. Адже не можна навчити того, чия сутність чинить опір. Замість дружньої поради та корисної розмови, зосередженні на освітньому процесі вихователь переконує "нездатного" вихованця надалі здобувати непотрібні знання, а себе робить заручником статусу-посади. Зрештою, програють обое.

Але невдачі можна запобігти, якщо зрозуміти власне призначення і не знищувати ество: "Хочеш бути щасливий? Вдовольнися своєю долею" [3, с. 506]. Тут доречно вказати на "нерівну рівність" ("Годинникові колеса"), адже Григорій Савич підкреслює повагу до будь-якої праці, обраної за сутністю. Так, Й. Миткевича позбавив "училищного іга" понад 40 спудеїв завдяки мудрій пораді мандрівного філософа, котрий українизував байку Езопа. Звісно, були суттєві матеріальні збитки для закладу. Проте наслідки відкидання слушного рішення педагогом значно гірші. Цікаво, що тогочасні проблеми актуальні зараз, коли кількість переважає якість, що позначається на результатах атестацій та подальшому працевлаштуванні не за фахом.

Крім правильного вибору професії, важлива роль у навчанні належить взаємодії двох паритетних складників – теорії та практики: "... яка користь: мати, але не розуміти?" [3, с. 55]. Прикладом необхідного залучення обох у метафоричній формі презентовано в коментарі, що розкриває зміст малюнка: сліпий несе зрячого. Тобто знання без реалізації не мають сенсу. Лише впровадження теорії у практику може показати рівень засвоєння знань і навичок ("Дві курки"). Крім того, сліпота означає обмеженість, коли, маючи гострий зір (фізіологія), людина не бачить далі свого носа (серце, розум). Дух – це крила, що скеровують вгору зі зрячою душею ("Кріт та Лінкс"). Також "сліпий" марнує час, який постає ціннісною домінантою, бо індивід має тільки теперішнє ("Розмова п'яти подорожніх про істинне щастя в житті").

Варто підкреслити, що чільне місце в освітньому процесі посідає націоцентризм. Асиміляція та бездумне наслідування– калькування чужих традицій, культури, мови руйнує сутність людини, натура котрої спирається на успадкований менталітет, народну мораль, мовний етнокод, які передаються від народження, забезпечують цілісність ества, що є неодмінною умовою поступу ("Олениця та Кабан"). Будь-яке запозичення має бути потрібним і обґрунтованим, якісним та дозованим, аби не спотворити первинне осердя. Деформація остаточно зруйнує усі зв'язки, залишить порожньою оболонку внутрішньо спустошеної істоти.

Попри вагу і значення процесу навчання треба звертати увагу на міру, оскільки відпочинок є необхідним запобіжником фізично-психічної дисгармонії: "Насиченість породжує пересиченість, пересиченість – нудьгу, нудьга ж – душевний смуток, а хто хворіє на це, того не можна назвати здоровим" [4, с. 36]. Дозоване чергування видів діяльності (мислення, тіла, душі, духу) виступає запорукою навчання-втіхи, заслужених радощів та сміху, коли потрібне стає легким, а непотрібне відкидається без вороття і жалю.

Водночас навчання має бути безперервним ("Бджола та Шершень", "Змія та Жаба"), оскільки щастя не в результаті, а в діяльності, що доводить притча про ченця, котрий 1000 років ловить пташку, яку ніколи не спіймає. Пташка – мета, змінна

протягом життя, більша чи менша. Будь-яка ціль змушує рухатись, пізнавати, міркувати, досягати бодай середини, прагнучи вершини. Відсутність мети знецінює буття і знищує людину, яка не бачить сенсу в житті. Звідси, Григорій Савич закликає ставити цілі, викликати себе на двобій зі своїми недоліками, лінощами, глупотою попри все, бо "віра рие і рухає гори" (Любов, як дочка Софії, стане підґрунтям вибору мети) [3, с. 195].

Отже, педагогічний дискурс Григорія Сковороди постає модерним і досі актуальним. Через тривалу колонізацію Україна порівняно нещодавно звернулася до джерел, почавши впроваджувати постулати нашого Сократа-Діогена-Епікура в освітню царину. Центральним поняттям виступає "сродна праця", що вимагає дослухатись до природи та пізнавати, почути і збагнути єство. Не слід гнатись за модою чи мінливим світом, а доцільно зосередитись на корисному й необхідному саме тобі, бо щастя можна знайти всередині, зовсім поруч. Невпинний розвиток, спілкування з друзями (батьками, книгами, природою, Богом, чесним оточенням) забезпечить "рух душі", тобто самореалізацію. Головним у поступі є віра в себе, Господа і природу.

Мандрівний філософ у своїх творах часто вдається до промовистих назв (Салакон – лицемір, Сабаш Сколар – мир тому (чи в тому), хто вчиться), алегорій та метафор (жайворонок – вдячність, тетерев – жадоба, змія – мудрість), які розкриває у сократівському діалозі, використовує фольклорний, античний та біблійний інтертекст, залучає відомі та створює нові афоризми (щастя ніде і скрізь; склавши крила, важко летіти й самому орлу; судимо за справами, а не за одежею; мудрість – це знати те, що тобі потрібно; хто труда не вкладе – до добра не прийде), послуговується автоалюзіями, щоб акцентувати основні постулати (пізнати себе, знайти покликання, дбати про здоров'я душі й тіла, захищати серце як осердя людини).

Чи не найпоказовішим візуальним образом, який можна обрати центральним і спільним для показу взаємодії трьох чільних складників є силени, бо зміст визначає форму. Людина сама собі учень і вчитель, адже щоразу відкриває світ по-новому, розкриває-пізнає себе у різних ситуаціях, обговоренні

тем та вирішенні завдань, здобуваючи досвід, який для мудрого стане уроком, а для нерозумного – повторенням помилок аж до повного краху. Тому варто дотримуватись простих порад, а саме: "Побільше думай і тоді вирішуй. Спіши повільно. Навчись бути сильним" [4, с. 306]. Щоразу варто дослухатись душі, яка є паном і підпорядковує раба – тіло. Кожний має навчитись регулярній саморефлексії, аби "перебувати на самоті з собою, з собою вміти вести розмову" [4, с. 235]. Результатом буде досягнення "земного маєтку" в гармонійному поєднанні свободи та спокою, бо "щастя ніде і скрізь", із книгою Григорія Савича Сковороди – "твоєї душі співбесідника".

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біблія, або книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту / Пер. проф. І. Огієнка. – Київ : Українське Біблійне Товариство, 2003. – 1166 с.
2. Глива Є. Онтологічний образ людини в творчості Григорія Сковороди. – Київ: ТОВ "КММ", 2006. – 256 с.
3. Григорій Сковорода. Твори у двох томах. Том 1. Поезії. Байки. Трактати. Діалоги. – Київ: Обереги, 1994. – 528 с.
4. Григорій Сковорода. Твори у двох томах. Том 2. Трактати. Діалоги. Притчі. Переклади. Листи. – Київ: Обереги, 1994. – 480 с.
5. Попович М. Григорій Сковорода: філософія свободи. – Київ: Майстерня Білецьких, 2008. – 256 с.
6. Ушкалов Л. Григорій Сковорода: семінарії. – Харків: Майдан, 2004. – 776 с.
7. Чернега Т. Рациональне та містичне у філософії Григорія Сковороди. – Одеса: Астропринт, 2007. – 400 с.

REFERENCES

1. Bibliya, abo knygy Svyatogo pysma Starogo j Novogo Zapovitu / Per. prof. I. Ogiyenka. Kyiv: Ukrayinske Biblijne Tovarystvo, 2003. 1166 s.
2. Glyva Ye. Ontologichnyj obraz lyudyny v tvorchosti Hrygoriia Skovorody. Kyiv: TOV "KMM", 2006. 256 s.
3. Hryhorii Skovoroda. Tvory u dvox tomax. Tom 1. Poeziyi. Bajky. Traktaty. Dialogy. Kyiv: Oberegy, 1994. 528 s.
4. Hryhorii Skovoroda. Tvory u dvox tomax. Tom 2. Traktaty. Dialogy. Prytchi. Pereklady. Lysty. Kyiv: Oberegy, 1994. 480 s.
5. Popovych M. Hryhorii Skovoroda: filosofiya svobody. Kyiv: Majsternya Bileczkych, 2008. 256 s.
6. Ushkalov L. Hryhorii Skovoroda: seminarij. Xarkiv: Majdan, 2004. 776 s.
7. Chernega T. Racionalne ta mistychnе u filosofiyi Hrygoriia Skovorody. Odesa: Astropynt, 2007. 400 s.

Стаття надійшла до редколегії 08.12.22

T. I. Tkachenko, Dr Hab., Associate Prof.
Kyiv Institute of Business and Technology, Kyiv

MODERN PEDAGOGICAL DISCOURSE BY HRYHORII SKOVORODA

The article devotes to the study of prominent dominants in the vision of the educational process by the outstanding Ukrainian philosopher-traveler Hryhorii Skovoroda (1722–1794). It focuses on highlighting the basic principles of educational activities, stages, components, specifics of the choice, beginning and results.

The paper analyzes the concepts of "pupil schoolchild/student" and "teacher/educator/lecturer" in personal, social, national and universal aspects. It reveals the meaning of the specified definitions thanks to the study of the formal and content components of the works, in particular. The author raises the important range of topics and problems, the uniqueness of the presentation with the dominance of certain types of speech, addresses. He uses permanent artistic figurative and expressive means, multidimensional images, metaphors, symbols. The investigation emphasizes intertextual accents, Socratic dialogue. It highlights features of character development and the selection of heroes to express prominent ideas. The work clarifies the features of the idiosyncrasy and the dominant worldview of Hryhorii Savych Skovoroda.

Keywords: *"related work", pedagogical discourse, ethno- and self-identification, teacher, student, communication, Socratic dialogue.*